

Міністерство освіти і науки України
Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»
Департамент науки і освіти Харківської обласної військової адміністрації
Національна академія педагогічних наук України
Північно-Східний науковий центр Національної академії наук
України і Міністерства освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди (Україна),
кафедра освітології та інноваційної педагогіки
Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)
Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби (Україна)
Кардіфський університет Метрополітан (Велика Британія)
Вестмінстерський університет (Велика Британія)
Європейський інститут безперервної освіти (Словацька Республіка)
Педагогічний інститут Чендуського університету (Китайська Народна Республіка)
Університет імені Неджметтіна Ербакана (Туреччина)
Інститут публічного адміністрування при Університеті Миколаша Ромеріса (Литва)
Центр музично-освітньої майстерності (Париж, Франція)

МАТЕРІАЛИ

**VII Міжнародної науково-практичної конференції
«ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ
ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА»
«PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PROBLEMS OF
HIGHER AND SECONDARY EDUCATION IN THE CONDITIONS
OF MODERN CHALLENGES: THEORY AND PRACTICE»
(м. Харків, 16 – 18 березня 2023 року)**

**Харків
2023**

ББК 74.58+74.20+88.40+88.840

УДК 37.013.77:[378+373.5]

П86

Редакційна колегія:

Білик В. М. – к-т пед. наук, доцент кафедри кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди

Кін О. М. – д-р пед. наук, доцент кафедри кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди

Лупаренко С. Є. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Попова О. В. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Ткачова Н. О. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Штефан Л. А. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Якімова М. Е. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди

Затверджено редакційно-видавничою радою

Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

(протокол № 5 від 18.05 2023 року)

Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 16–18 березня 2023 р.) / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. 1162 с.

У збірнику відображено психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої школи в умовах сучасних викликів. Він містить результати досліджень учених, викладачів, учителів, наукові пошуки докторантів, аспірантів, студентів з питань розвитку педагогічної науки й освіти, психолого-педагогічних аспектів інклюзивної освіти, організації дистанційного навчання, реалізації інноваційних технологій, розвитку обдарованої особистості в сучасному освітньому середовищі, професійної підготовки фахівця а також сучасних проблем порівняльної педагогіки.

Матеріали стануть у нагоді науковцям, докторантам, аспірантам, викладачам, магістрам і студентам вищих закладів освіти, практичним працівникам у галузі освіти.

© Харківський національний
педагогічний університет імені
Г. С. Сковороди, 2023

Чайковська Г. Б.	
Використання методів фасилітації в навчанні майбутніх учителів початкової школи сталому розвитку.....	1021
Чемерис І. В.	
Сутність поняття «громадянська компетентність» у площині нормативно-правових документів: національний контекст.....	1024
Chen Ya., Gryzun L.	
The issues of development of the students' foreign language competence in chinese colleges.....	1026
Шарун С. Ю., Пішун С. Г.	
Педагогічні умови адаптації першокласників до освітнього середовища школи.....	1029
Шевель Б. О.	
Проблеми економічної підготовки майбутніх вчителів трудового навчання та технологій.....	1032
Шевель Б. О., Колобилін О. В.	
Деякі аспекти формування економічної компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій.....	1033
Шевель Б. О., Сокоренко М. М.	
Особливості формування економічної компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій.....	1035
Шовкун Л. В.	
Визначення суті поняття «професійна толерантність викладача».....	1039
Штефан Л. В.	
Формування інноваційного освітнього середовища для розвитку валеологічної компетентності здобувачів вищої освіти.....	1040
Щука Г. П., Гальків Л. І.	
Навчання як надання здобувачу освітньої послуги.....	1042
Яковлева Т. І., Дербак О. А, Печерна К. Ю.	
Моделі сучасних освітніх парадигм у контексті культури.....	1044
Якушин Д. В., Білик В. М.	
Формування лідерських якостей здобувачів вищої педагогічної освіти в процесі вивчення педагогічних дисциплін.....	1046
Ялліна В. Л., Хіцан Д. Ю.	
Розвиток лідерських якостей здобувачів вищої освіти.....	1049

СЕКЦІЯ VII

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА І СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ І ШКІЛЬНОЇ МОЛОДІ, НАДАННЯ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ДОРΟΣЛИХ У ВОЄННИЙ І ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Аханова А. В.	
Психологічні особливості конфліктної поведінки у дітей старшого шкільного віку.....	1052

Список використаних джерел

1. Лі Дунцін. Дослідження інноваційного напрямку моделі навчання талантів анімації коледжу в рамках підприємництва та інновацій. *Оцінка мистецтва*. 2018. № 7. С. 126-127.
2. Тонг Тін, Чень Сі. Доповідь про розвиток анімаційних талантів у китайських університетах. *Анімаційна освіта*. 2019. № 4. С. 89-93.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ФАСИЛІТАЦІЇ В НАВЧАННІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ СТАЛОМУ РОЗВИТКУ

Чайковська Г. Б.

кандидат біологічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна

Російсько-українська війна суттєво вплинула на сталий розвиток не лише України, а й усього світу, спричинивши вагомі екологічні, соціальні та економічні проблеми. Їх розв'язання лежить у площині ефективних науково обґрунтованих управлінських рішень та залежить від готовності кожного мешканця планети жити на засадах сталості. У цьому контексті ключову роль відіграє освіта для сталого розвитку.

Акцент нашого дослідження робимо на професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи до навчання молодших школярів сталому розвитку. Уважаємо, що вчитель початкової школи як агент змін має взяти на себе першочергову відповідальність за реалізацію завдань освіти для сталого розвитку учнів в сучасній школі. Як приклад, наведемо авторську методику формування готовності майбутніх педагогів до викладання молодшим школярам інтегрованого курсу «Я досліджую світ», що відображає ідеї та принципи сталого розвитку.

Попередні наші дослідження засвідчують, що процес підготовки майбутніх учителів початкової школи до навчання молодших школярів сталому розвитку залежить від якості організації освітнього процесу в закладі вищої освіти (далі – ЗВО). Ефективність реалізації освіти для сталого розвитку визначається змістом освітніх програм та застосуванням активних методів навчання в роботі зі студентами [2]. Особливої актуальності в цьому контексті набувають методи фасилітації, потенціал яких сприяє актуалізації внутрішніх механізмів особистісного розвитку та самовдосконаленню майбутніх учителів.

Наукові дослідження переконують в успішному застосуванні методів фасилітації у проектуванні сталого освітнього середовища ЗВО та підвищенні рівня знань і поведінки в інтересах сталого розвитку здобувачів освіти [3]. Ученими встановлено ефективність використання методу «Світове кафе» для розуміння складних тем сталого розвитку [6], імітаційних ігор у забезпеченні когнітивних й

емоційних результатів навчання сталому розвитку та формування навичок критичного мислення студентів [5] тощо. Установлено, що фасилітативні методи дають можливість навчати сталому розвитку в дії і тим самим допомагають розуміти непрості виклики та приймати самостійні рішення в інтересах сталості [4].

У сучасному українському освітньому просторі найбільш уживаними є такі фасилітативні методи: «Технологія відкритого простору» (Open Space Technology), «Пошук майбутнього» (Future Search), «Динамічна фасилітація» (Dynamic Facilitation), «Світове кафе» (World Cafe), «Позитивно-орієнтоване дослідження» (Appreciative Inquiry), «Фокусована бесіда» (Focused Conversation), «Фасилітована дискусія/Консенсус» (Consensus Workshop), «Групове дослідження» (Group Study), «Метод кейсів» (Case Study), «Моделювання» (Simulation) [1, с. 13]. Фасилітативними за своєю суттю можна вважати групову роботу та інтерактивні методи – мозковий штурм, рольову гру, аналіз проблемних ситуацій.

Розроблена нами методика застосування методів фасилітації у навчанні майбутніх учителів початкової школи сталому розвитку обумовлена необхідністю вдосконалення їхньої професійної підготовки.

В авторській методиці втілено інноваційні ідеї наповнення змісту навчання новим інформаційним контентом сталого розвитку (теми про якісну освіту, здоров'я, гендерну рівність, відповідальне споживання, зміну клімату, проблеми голоду та бідності, економічний розвиток на засадах сталості, питання миру і партнерства заради миру тощо), проведення спарених занять із дисциплін щодо викладання в початковій школі інтегрованого курсу «Я досліджую світ» (методик навчання громадянської та історичної, природничої, соціальної і здоров'язбережувальної, технологічної, мистецької освітніх галузей), систематичне використання методів фасилітації у навчанні студентів сталості.

Наші спостереження за освітнім процесом у ЗВО підтверджують, що використання методів фасилітації у навчанні студентів сталості сприяє створенню позитивного простору, який передбачає справедливість, довіру, повагу, толерантність, комфортний мікроклімат на заняттях. Таке середовище полегшує навчання та забезпечує індивідуальний підхід до кожного студента. Фасилітативні методи дають можливість аналізувати актуальні теми з соціальної, економічної та екологічної проблематики, обговорювати гострі питання, ділитися особистими емоціями та досвідом їх вирішення.

У таблиці наведемо приклади використання методів фасилітації на заняттях зі студентами та види діяльності, спрямовані на формування готовності майбутніх учителів початкової школи навчати молодших школярів сталому розвитку. Особливий акцент робимо на розв'язанні професійно-орієнтованих завдань, які формують у майбутніх учителів готовність навчати молодших школярів сталому розвитку під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

За допомогою методів фасилітації майбутні вчителі початкової школи отримують знання про сталий розвиток, цілі сталого розвитку, усвідомлюють значимість індивідуальної (особистісної в професійної) і колективної відповідальності для досягнення сталого розвитку суспільства.

Таблиця

Використання методів фасилітації у навчанні студентів сталому розвитку

<i>Метод фасилітації</i>	<i>Види діяльності</i>
Динамічна фасилітація, мозковий штурм, рольова гра	Удосконалення та розвиток навичок аргументації «за» і «проти» у дискусії під час пошуку зв'язків між елементами системи в процесі створення моделі «Вплив війни на екологічні, економічні та соціальні аспекти розвитку суспільства». Ігри: «Цикл життя речей», «Усе пов'язане з усім», «Як я впливаю на планету»
«Світове кафе», рольова гра, мозковий штурм	Удосконалення та розвиток навичок формулювання припущень під час розігрування сценаріїв: «Що буде, якщо...» (н-д, від пестицидів загинуть комахи; озонові діри і надалі збільшуватимуться; ми не будемо і надалі переробляти відходи тощо) Написання індивідуального/ колективно есе «Планета майбутнього. Що треба змінити зараз»
«Відкритий простір», мозковий штурм	Удосконалення та розвиток навичок спілкування з однолітками під час роботи в команді під час створення електронних версій мініенциклопедії сталого розвитку для молодших школярів.
Case Study, групова дискусія	Удосконалення та розвиток навичок аналізу проблемних ситуацій за допомогою розгляду кейсів: «Я відповідальний споживач» і навичок ведення дискусії, аргументації та контраргументації під час проведення дебатів на тему: «Чому важливо/не важливо навчати молодших школярів сталій поведінці?»
Рольова гра, «Позитивно орієнтоване дослідження»	Удосконалення і розвиток навичок опису ідей стосовно перетворення переконань на практичні та ефективні дії. Рольова гра «Я вчитель – агент змін». Презентація «Мої дії для досягнення сталості»
Динамічна фасилітація, аналіз проблемних ситуацій, групова дискусія	Удосконалення і розвиток навичок формулювання запитань, визначень, порівняння та аналізу, а також розвіювання стереотипів під час розгляду проблемних ситуацій із питань фінансової грамотності молодших школярів, гендерної рівності та інклюзивності у навчанні дітей.

За допомогою методів фасилітації майбутні вчителі початкової школи отримують знання про сталий розвиток, цілі сталого розвитку, усвідомлюють

значимість індивідуальної (особистісної в професійної) і колективної відповідальності для досягнення сталого розвитку суспільства.

Отже, використання методів фасилітації у навчанні майбутніх учителів початкової школи забезпечує навчання в дії та сприяє формуванню професійних навичок, необхідних для навчання сталому розвитку учнів початкової школи.

Список використаних джерел

1. Адамська З. М. Методи фасилітації у дистанційній освіті майбутніх психологів. *Методологічні, теоретичні та практичні проблеми* : матеріали третьої Міжнар. наук. інтернет-конф. (16 березня 2021 р., м. Дрогобич). Дрогобич: ТзОВ «Трек ЛТД» 2021. 354с. С. 9–15.

2. Чайковська Г.Б. Формування компетентностей сталого розвитку в процесі фахової підготовки майбутніх вчителів початкової школи. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка. 2022. № 1. С. 72–80.

3. Braßler M., Sprenger S. Fostering Sustainability Knowledge, Attitudes, and Behaviours through a Tutor-Supported Interdisciplinary Course in Education for Sustainable Development. *Sustainability*. 2021. Vol. 13(6). P. 3494. URL : <https://doi.org/10.3390/su13063494>

4. Ferguson T., Rooft C., Cook L., Bramwell-Lalor S., Gentles C. H. Education for Sustainable Development (ESD) Infusion into Curricula: Influences on Students' Understandings of Sustainable Development and ESD. *Brock Education Journal*. 2022. Vol. 31(2). PP. 63-84.

URL : <https://doi.org/10.26522/brocked.v31i2.915>

5. Gatti L., Ulrich M., Seele P. Education for sustainable development through business simulation games: An exploratory study of sustainability gamification and its effects on students' learning outcomes. *Journal of cleaner production*. 2019. Vol. 207. pp. 667-678.

6. Silva S., Guenther E. Setting the research agenda for measuring sustainability performance – systematic application of the world café method, *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*. 2018. Vol. 9. No. 4. PP. 455-469. URL : <https://doi.org/10.1108/SAMPJ-06-2017-0060>

СУТЬ ПОНЯТТЯ «ГРОМАДЯНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ» У ПЛОЩИНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ: НАЦІОНАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ

Чемерис І. В.

викладач,

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,
м. Луцьк, Україна

Наукове видання

За редакцією
Боярської-Хоменко Анни Володимирівни
Попової Олени Володимирівни

**Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах
сучасних викликів: теорія і практика**
Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції
(Харків, 16–18 березня 2023 р.)

Відповідальна за випуск: О. В. Попова
Технічний редактор: А. М. Цапко

*Відповідальність за дотримання вимог академічної доброчесності
несуть автори*